

Çocuk Edebiyatı mı? Çocukça Edebiyat mı?

Gülçin DURMAN*

Okumayı sökmem, bayağı bir zor olmuştu. Kırmızı kurdeleyi de, koca sınıfta sondan ikinci olarak takabildim ancak. Öğretmen, döne döne aynı kitapları okuttuğu için en nihayet bütün hikâyeleri ezberleyivermişim. O yüzden, öğretmen kitabı çıkarır çıkarmaz şakımaya başlamışım. Sonunda başarmış, kurdelemi kazanmışım. Fakat kırmızı kurdeleyle, epi topu bir gün geçirdikten sonra başıma büyük bir felaket geldi. Ertesi gün, öğretmen, yeni bir “Sibel” kitabı ile sınıfa giriverdi. Okutmak için de ilk kurban olarak beni seçivermesin mi? Sıramdan ayaklarımı sürüye sürüye geçtim öğretmen masasına. Kendimi sıktım ettim, ama olmadı işte. Ne harfler, ne de o lanet heceler tanıdık geliyordu. Sarışın Sibel, minik köpeğiyle bahçesinde gülümserken, ben heceler çukurunda kaybolup gitmişim. Kırmızı kurdelemsiz eve gitmek pek ağır geldi. O günleri hatırlamak, bugün bile içimi acıtır. Mahvolmuştum işte. Üzüntüden neredeyse hasta oluyordum ki babam duruma el koydu ve evimizde okuma çalışmalarına başladı. Dükkân için alınan, *Yeni Devir* ve *Milliyet* gazeteleriyle çalışmaya başladık. Aslında okulda, hece tablosuyla öğretiyordu öğretmen. Okulun en berbat hece tablosu bendeydi. Arkadaşlarım kuşlar gibi şakıyordu, bense hece tablosuna yapışmış kalmışım. Bir türlü sesim çıkmıyordu. O kadar nefret ediyordum ki hece tablosu denilen o karton parçasından; yok olsun diye çok uğraştım ama büyüklerim bantlarla, yapıştırıcılarla hep bir şekilde hayatta tuttular onu. Bütün okul, denizin hemen yanındaki bahçemizde gülüp oynarken; ben sıramda elimde tuttuğum hece tablosuna bakardım. Uzun uzun bakardım hem de. Hece tablosunun içinde bir yerlerde, benim göremediğim gizli bir şey vardı ve işte onu arardım ben. Tek başlarına kaldıklarında harfleri anlayabiliyordum, işte ‘ö’, ‘ö’ydü. Şu da yumuşak g idi. Fakat nasıl oluyorsa bir araya geldiklerinde her şey birbirine karışıyor; işin içinden çıkamıyordum sonra da. Öğ’ler ağ’lar, üd’ler bir ifrit olup üstüme çullanıyorlardı. Öğretmenimizin de canı sıkındı. Sınıfta haykırı haykırı, harfleri birbiriyle çarpıştırıyor, birleştiriyor ve ortaya daha da korkunç sesler çıkıyordu.

İşte, dediğim gibi kırmızı kurdele faciasından sonra ailem işin başına geçti. Öğretmenimizin de canı çok sıkındı ve beni görmezden gelmenin sınırlarına daha iyi geleceğine

* Hikâyecisi.

karar vermişti. Babamın dükkânını kapattıktan sonra eve gelip, gazetelerle verdiği akşam dersleri çok geçmeden meyvelerini vermeye başladı. Akşamlar geçtikçe, ‘Okumak’ denen o korkunç ve karanlık mağarada aydınlanmaya başladı gözlerimde. Hece tablosunda, oraya buraya saklanmış her şey gazetelerde ayan beyan ortaya çıkıyor ve nihayet ben de görüyordum artık. Derken bir gün babam, bizim oraların meşhur kırtasiyecisi Gençlik Kitapevine götürürverdi beni. Beraberce kitap seçmeye başladık. Elim hemen *Cin Ali*’lere gitti. Babam bir -iki tane alıverdi *Cin Ali*’lerden. Sonra *Dede Korkut Masalları*’nı gösterdi bana, hece tablosuyla aylarca cebelleşmiş biri olarak hâliyle çekindim tabii. Fakat babam oralı bile olmadı. *Dede Korkut* hemen alındı. Sonra da, dükkânda ne kadar varsa bütün Ömer Seyfettin kitaplarını topladı.¹

Elimde *Cin Ali*’lerle evimize döndük. Babam, *Dede Korkut* ve Ömer Seyfettin’leri televizyon dolabından bozma kütüphanemize dizerken “İşte bunlar senin kitapların” deyince anladım olanları. Meğerse onca kitap sadece benim için alınmışmış. ‘Okumak’la bu kadar sıkıntı yaşamış biri olarak başıma yeni bir iş daha açılmıştı. Babam bir müddet *Cin Ali*’lerle vakit geçirmeme izin verdi, sonra evdeki Ayşegül’ler, Sibel’lerle de biraz ilgilendim. Aslında hepsi de tanıdık. Okumaya çabalarken, hepsi de elimden geçmişti çünkü. Fakat hiçbirisiyle de bir bağ kuramamıştım. -Bu arada, babam bana okumayı öğretirken; yanımızda bizi izleyen iki yaş küçük kız kardeşim de, okumayı söküvermişti. Ancak, bizim bayağı bir zaman sonra bundan haberimiz oldu. Durumu bir komşumuz fark etmişti. Sağ olsun, o haber verdi bize. -Okumak’ meselesini aşınca bana bir hâller oldu. Ne bulursam, okumaya başladım. Günlerce aç bırakılmış biri gibi etrafa saldıırıyordum. Dede Korkut ile Ömer Seyfettin’leri bir çırpıda bitiriverdim. Eve, her akşam gelen *Yeni Devir* ve *Milliyet* gazetelerini didik didik eder, vefat ilanlarına kadar her yerini okurdum gazetelerin. Sonra babam, başka kitaplar vermeye başladı Polyanna, Keloğlanlar, hatta araya Gorki’nin *Soytari*’sını da sıkıştırıvermişti. Hiçbirine, hayır demiyordum. Bıkmadan usanmadan okuyordum. Kütüphanesi olan evlere gitmeye can atardım, gazete hele hele dergi giren evler bulunmaz bir nimetti benim için. Gözlerim hep okunacak bir şeyleri arardı. Yere atılmış bir gazete parçasını da hemen fark ederdim mesela. Babamın biriktirdiği ansiklopedi fasiküllerini de daha ciltlenmeden okuyup bitirmiştım.

Günün birinde, çocuk dergilerini keşfediverdim. *Milliyet Çocuk* daha sonra da *Tercüman Çocuk* girmeye başladı evimize. Bir de bankaların çıkardığı dergiler vardı. Bunların da kısa zamanda, müptelası olmuştum. Yalnız bankalara girmek biraz sıkıntılıydı. Nedense, bankaların kapılarında da hep bir numara olurdu. Başka yerde görmediğimiz, insanı korkutan kapılardı bunlar. Dergiler ayda bir çıkardı ve bedavaydı; ama içeri girip de derginin çıkıp çıkmadığını sormak tam bir işkenceydi bizim için. Bankaya girmeden önce, kimin gireceğine karar vermek için hep tartışırdık. “Geçen sefer ben sordum” “Yok, ben sordum” kavgası bayağı bir uzun sürer, durumdan çoğu zaman bankadakiler de haberdar olurlar; bize bakıp gülüşürlerdi. Eğer sıra bendeysen, yavaşça içeri süzülür, sonra da veznenin önüne konmuş dergilerden birkaç tanesini kapıp kaçıırıverirdim hemen. Kosharken de, arkamdan bir şeyler söylendiğini duyar ama dönüp de hiç bakmazdım.

1 *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri* ismini taşıyan bu seri Bilgi Yayınlarından çıkmıştı.

İşte, günün birinde bu dergilerden *Kumbara*'da bir hikâyeye rastgeldim. Dokuz veya on yaşlarında olmalıyım. Sayfanın üst tarafına yerleştirilmiş uçan geyik resimlerini hatırlıyorum.²

Uçan geyikleri görür görmez, bir masal okuyacağımı düşünmüştüm. Fakat girişi hiç de masal girişine benzemiyordu bu masalın. Şöyle başlıyordu;

“*O gece İstanbul'da üçüncü gecemizdi. Üçüncü ve son gecemiz. Ertesi sabah annem, Almanya'ya babamın yanına gidecekti, anneannemle ben Çay'a dönecektik. -Afyon'un Çay ilçesinde oturuyoruz biz, anneannemin dedemden kalma dul maaşıyla geçiniyoruz, kardeşimi de orada, teyzemgilde bıraktık. -İstanbul'da anneannemin uzak bir akrabasına konuk olduk...*”

Pek de etkilendiğim söylenemezdi. Ama hafiften bir şeyler de vaat ediyordu sanki. Almanya, teyzemgil kelimeleri ilgimi çekmişti. Okumaya devam ettim. Kocası Dışişlerinde çalışmış yaşlı dul akraba ve onun zengince döşenmiş evi, sonra o zamanların en popüler konularından bir mesele Almanya'da çalışma mevzusu. Yani pek de çocuklara özgü meselelerden bahsedilmiyordu. Ben yine de devam ettim.

Gecenin sessizliğinde, anneanne ile anne konuşmaya başlayınca, hareketlendi ortalık. Hikâyeden devam edersek, şöyle bir şeyler oluyordu.

“*...Hiçbir yere çarpmamaya çalışarak soyundum, yatağa girip anacığım sokuldum. Annem, bir süre sonra beni uyudu sanıp yavaşça yataktan çıktı ve anneannemin yattığı koltuğa gitti. Fısırtı fısırtı konuşmaya başladılar. Arada bir babamın adı geçiyordu. Konuştukça sinirlenmeye başladılar, sinirlendikçe fısıltıyı unuttular. Artık her söyleneni duyabiliyordum. Anneannem, anneme “boşan” diyordu. “O adamdan hayır gelmeyeceğini biliyorsun, bir de gidip elin memleketlerinde sefil olacaksın. Boşan; hiç değilse koca yumruğu eksilsin tependen. Çocuklarına babalık etmeyi şimdiye dek bilmeyen adam, bundan sonra mı adam olacak?...” Annem direniyordu. “Bunca yıldan sonra mı?” diyordu, “çocuklar...” diyordu. “Nasıl olur? Ne yaparım?” diyordu... Daha neler konuşmadılar...”*

Bu bölümden sonra, kesinlikle ilgimi çekmeye başlamıştı hikâye. Nasıl olduysa çocuk aklımla, o cümlelerdeki kırık acıyı sezmiştim. Ve daha fenasının geleceğini de bir şekilde anlamıştım. Gerçekten de düşündüğüm şey oldu. Cümleler, canımı daha da acıtmaya başladılar. Hikâyeden devam edelim:

“*...Madem bu ölçüde kararlısın, hiç değilse erken yat, bilmediğin memleketlere uykusuz varma, gözün açık olsun,*” dedi ve iyi geceler dileyip yorganı başına çekti. Annem

2 Bu yazının, yazılış vesilesi olan “Geyikler Annem ve Almanya” hikâyesini ben ilk defa *Kumbara* dergisinde okuduğumu hatırlıyorum. Ancak, ne kadar çabalasam da bu bilgiyi bir türlü doğrulataamadım. İnternet'te ve sahalarda dergiyi çok aradım. Sordum soruşturdum. Hatta iş yerimde beni ziyarete gelen bir arkadaşım teşviki ve yardımıyla bu güzel hikâyenin yazarı ile bile konuştum. Yazarlara karşı mesafeli olan benim gibi birisi için çok ilginç bir tecrübeydi. Dokuz yaşından beri, hayatımda olmuş bir hikâyenin yazarıyla konuşurken açıkçası biraz da zorlandım. Netice-i kelim, Nursel Duruel'de bunu ilk defa benden duyduğunu söyledi. Ancak araştırmalarım sonucunda gördüm ki, 1979-1980 yılları arasında *Kumbara* dergisinde, sadece çocuk hikâyeleri değil Aziz Nesin'den, Yaşar Kemal'e, Abbas Sayar'dan Ümit Kaftancıoğlu'na kadar pek çok yazarın da hikâyesi yayımlanmış. Bu çalışma burada bitti ancak ben “Geyikler, Annem ve Almanya”nın bulunduğu *Kumbara* dergisini aramaya devam edeceğim galiba. Hatta bu arayışın yazısını da yazabilirim. Bu vesileyle, Nursel Duruel ile görüşmeme yardımcı olan Kâmil Engin ile dergiyi sahalarda arayan Lezgin Alkan'a teşekkür ederim.

usulca sokuldu yanıma. Elini uzattı, yüzümü okşayacaktı, vazgeçti. Sırtüstü yatıp gözlerini tavana dikti. Hâlâ uyuyormuş gibi kıpırtısız duruyordum. Aralık pencereden ay ışığı giriyordu içeri. Hiç ses yoktu. Öyle bir sessizlik ki, neredeyse camı geçen ay ışığının sesini duyacağım. Almanya'daki kentlerin, kentlerdeki fabrikaların sesini duyacağım, annemin yarın bineceği uçağın sesini duyacağım... Boğazıma dek tıkandım. Boynumdaki damar hiç böyle atmamıştı. Ağlamak istemiyorum. Ağlarsam burnum akacak, burnumu çekersem annem ağladığımı bilecek. Uyuyamayacak, uyuyamazsa yarın güçsüz kalacak. Anneannem haklı, çok zayıfladı annem. Ağlamamalıyım. Her şey bir yana, ağladığımı görürse annem utançtan öleceğim. Hayır. Görmemeli, bilmemeli... Bütün çabam boşa gitti. Tutamıyordum kendimi. Sel gibi geliyordu gözlerimden yaşlar. Yastığım sırlısklam oldu..."

İşte, tam da burada burnumun direği sızladı ve gözlerim yaşlanmaya başladı. Gerisini zar zor okuyabildim. Yıllardır kitap okuyan, hasbelkader çocuklar için de bir şeyler yazmış biri olarak beni bu hikâyede en çok etkileyen şey; okurda bıraktığı etki. Şahsen ben, dokuz yaşından beri bu hikâyeyi defalarca okudum ve defalarca da hep aynı yerde gözlerim yaşardı. Ağladığım da çok olmuştur yani. Ben, işte bu güce bu etkiye şaşıyorum. Hele hele, bir hikâyenin dokuz yaşındaki bir çocuğu böylesine etkilemesini nasıl anlamalı, nasıl tarif etmeli hiç bilemiyorum.

Aslında, bunun cevabını Nursel Duruel, *İmge Öyküler Dergisi*'nin '1980'den Günümüze Türkçe Yazılmış Beğenilen 10 Öykü' soruşturması için kaleme aldığı yazıda vermiş. 2005 yılında yapılan bu soruşturmada en beğenilen öykü olarak 'Geyikler, Annem ve Almanya' seçilmiş.

Şöyle demiş o yazıda Nursel Duruel:

"11 Nisan 1980'de siyasi bir cinayetin kurbanı olan sevgili arkadaşım Ümit Kaf-tancioğlu ile Radyo'da aynı serviste çalışıyorduk. Ümit çok çalışkan, çok üretken bir yazardı. Aynı zamanda başarılı, özgün işler çıkaran bir programcıydı. Birikimine güvendiği arkadaşlarını yazmaları için sürekli olarak kışkırtmaya çalışırdı. Bizi, elimiz kalem tuttuğu halde yazmadığımız için eleştirir, tembellikle suçlar, söylenir dururdu. Sonunda hepimize birer kitap ısmarlamaya kadar vardırı işi. Tamıdığı bir yayıncı çocuk kitaplarına ihtiyacı olduğunu söylemiş. Bunu duymak iyice heyecanlandırmıştı Ümit'i. "Artık kaçamayacaksınız, yayıncı bile hazır" diye sıkıştırıyordu bizi. Aslında ben ilköğretimden beri yazıyordum, elimde bitmiş öyküler vardı ama yayımlamayı düşünmüyordum. Bu konuda çoğu kişinin tuhaf bulabileceği bir tutukluğum vardı. Hâlâ öyleyim. Yazıyla ilişkimden hiç söz etmediğim için doğal olarak Ümit de bilmiyordu yazdığımı. Ona "peki" dememiştim ama biraz onun çalışkanlığının ve ısrarlarının yarattığı utanma duygusuyla, biraz da aklım yattığı için olsa gerek, oturup bir çocuk romanı yazmaya başladım. Doğurgan, hoş bir kurgu bulmuştum. Yazdıklarım da hiç fena görünmüyordu. Ancak, yirmi

